Illuminating Roads to Introspection
CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies

Sadyojata
Your health is your asset

संस्कृतम्-अधीमहे

Let’s learn Samskritam

आयुर्वेद-ध्वनिः

AYURVEDA’S VOICE

गुरुरेव गतिः गुरुमेव भजे गुरुणैव
सहास्मि नमो गुरवे ।

न गुरोः परमं शिशुरस्मि गुरोः
मतिरस्ति गुरौ मम पाहि गुरो॥

पठामि संस्कृतं नित्यं
वदामि संस्कृतं सदा ।
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक्
वन्दे संस्कृतमातरं ॥

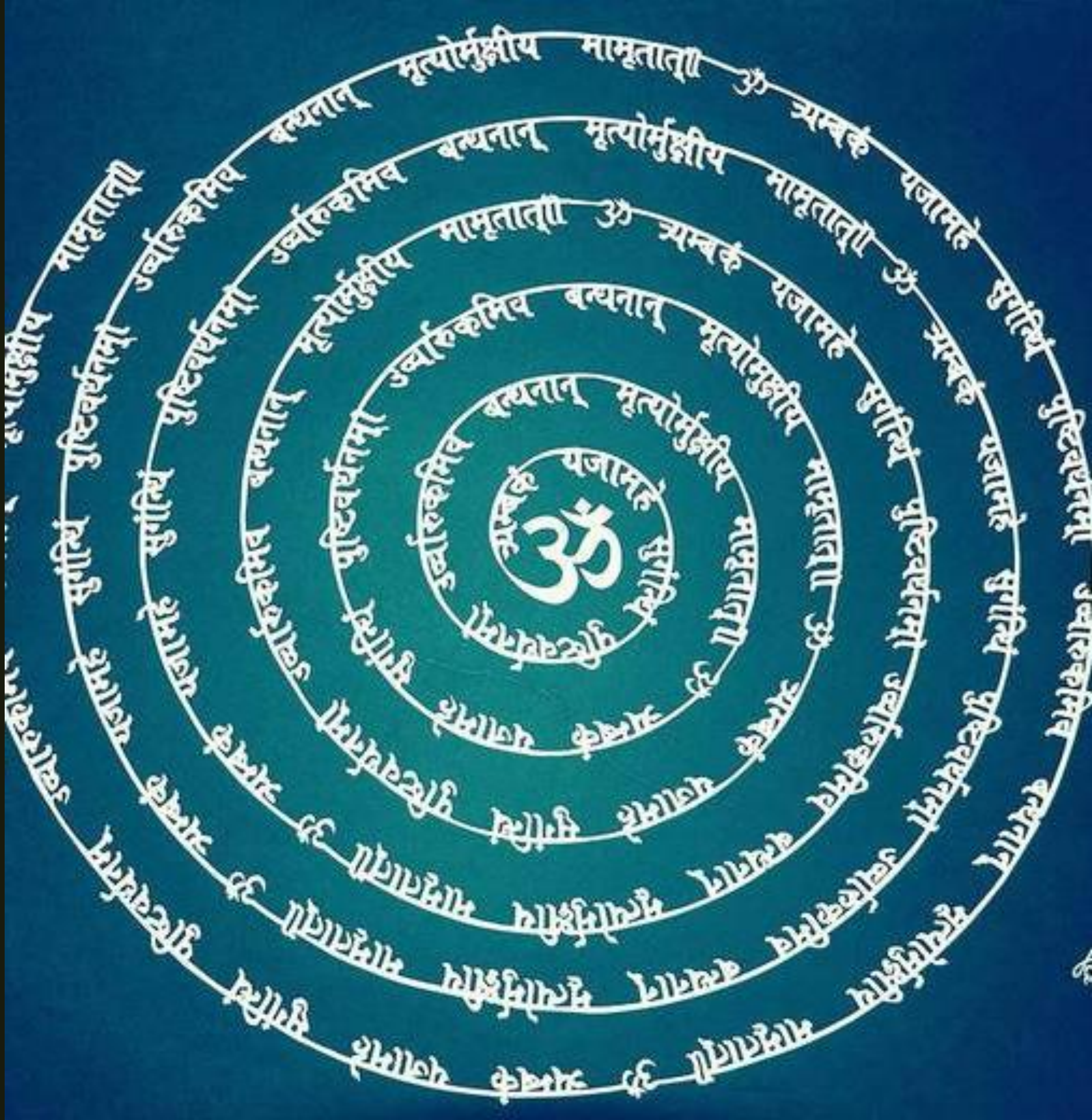

CHIRANTANA

Sadyojata
Your health is your asset

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

मम नाम वाणी |

मम नाम विक्रमः ।
भवत्याः नाम किम् ?

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

मम नाम वाणी |
भवत्याः नाम किम् ?

मम नाम धात्री ।

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies

Sadyojata
Your health is your asset

पुँल्लिङ्गम्
स्त्रीलिङ्गम्
नपुंशकलिङ्गम्

पुँल्लिङ्गम्
स्त्रीलिङ्गम्

पुँल्लिङ्गम्
नपुंशकलिङ्गम्

स्त्रीलिङ्गम्
नपुंशकलिङ्गम्

नित्यपुँल्लिङ्गम्
नित्यस्त्रीलिङ्गम् or
नित्यनपुंशकलिङ्गम्

or refere

नित्यबहुवचनान्तम्

सः

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies
Illuminating Roads to Introspection

Sadyojata
Your health is your asset

सा का ?

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

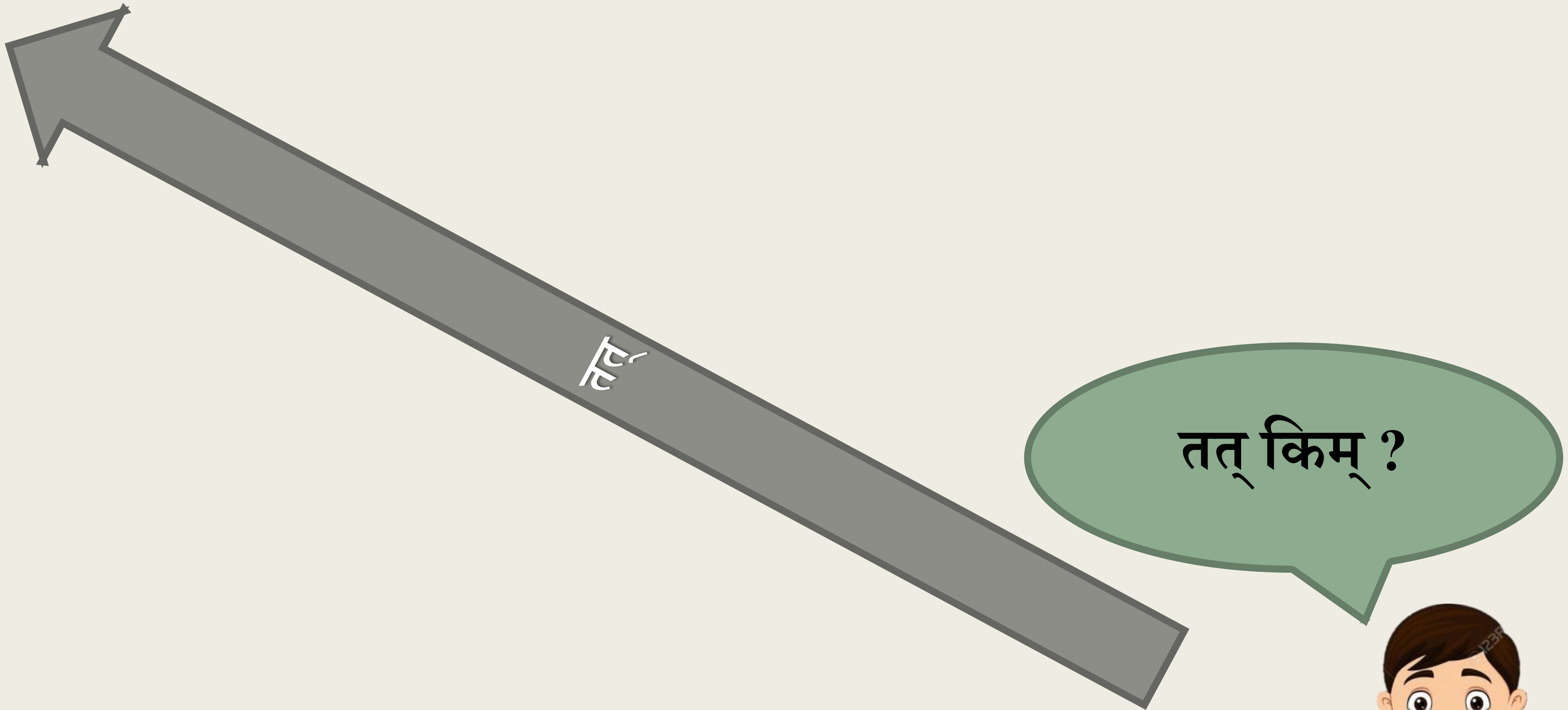

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

सः

सः गणेशः।

एषः कः ?

सा यशोदा ।
एषा का ?

The PPTs use numerous images and videos from the i… …ective owners/creators.

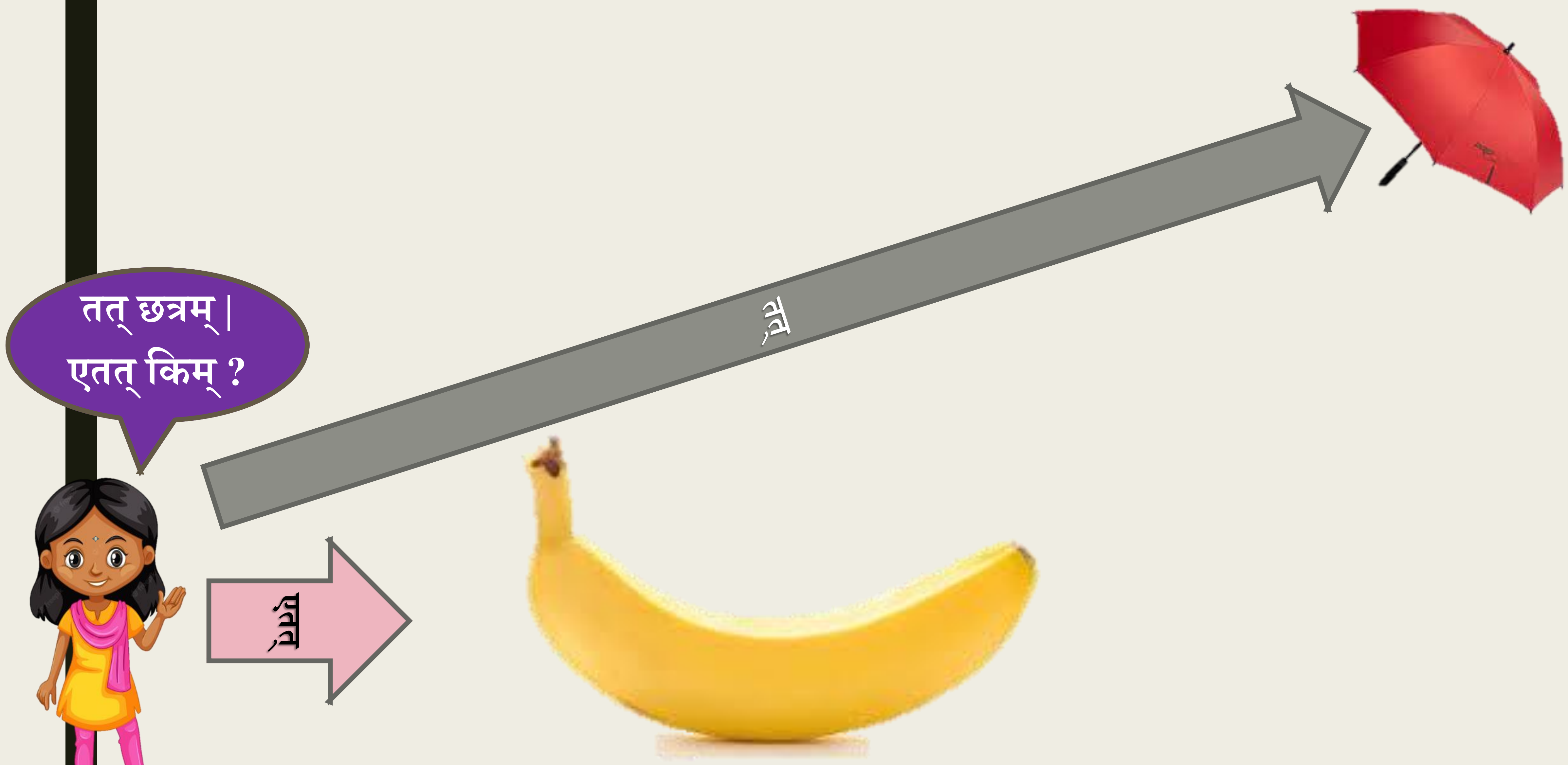

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

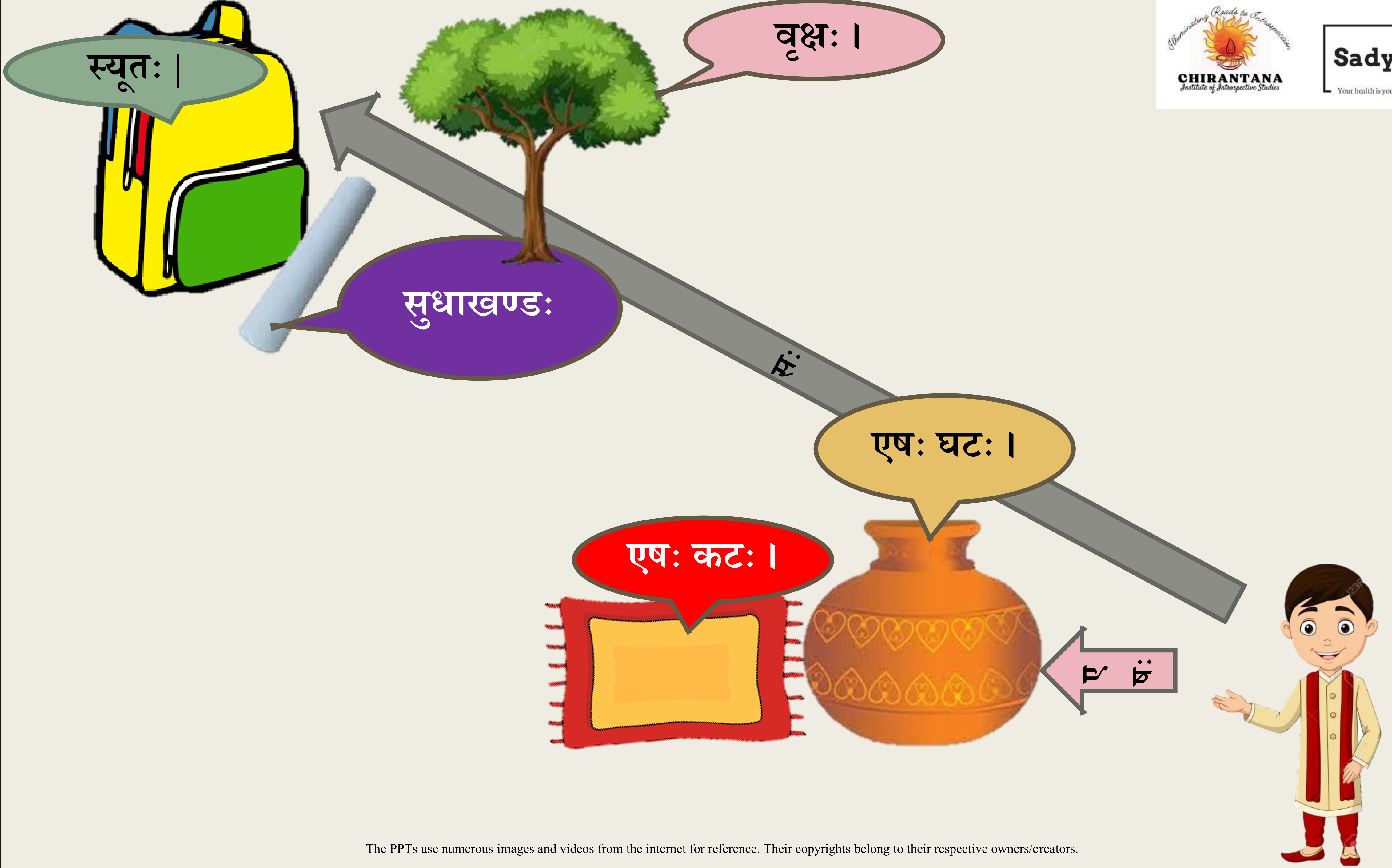

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

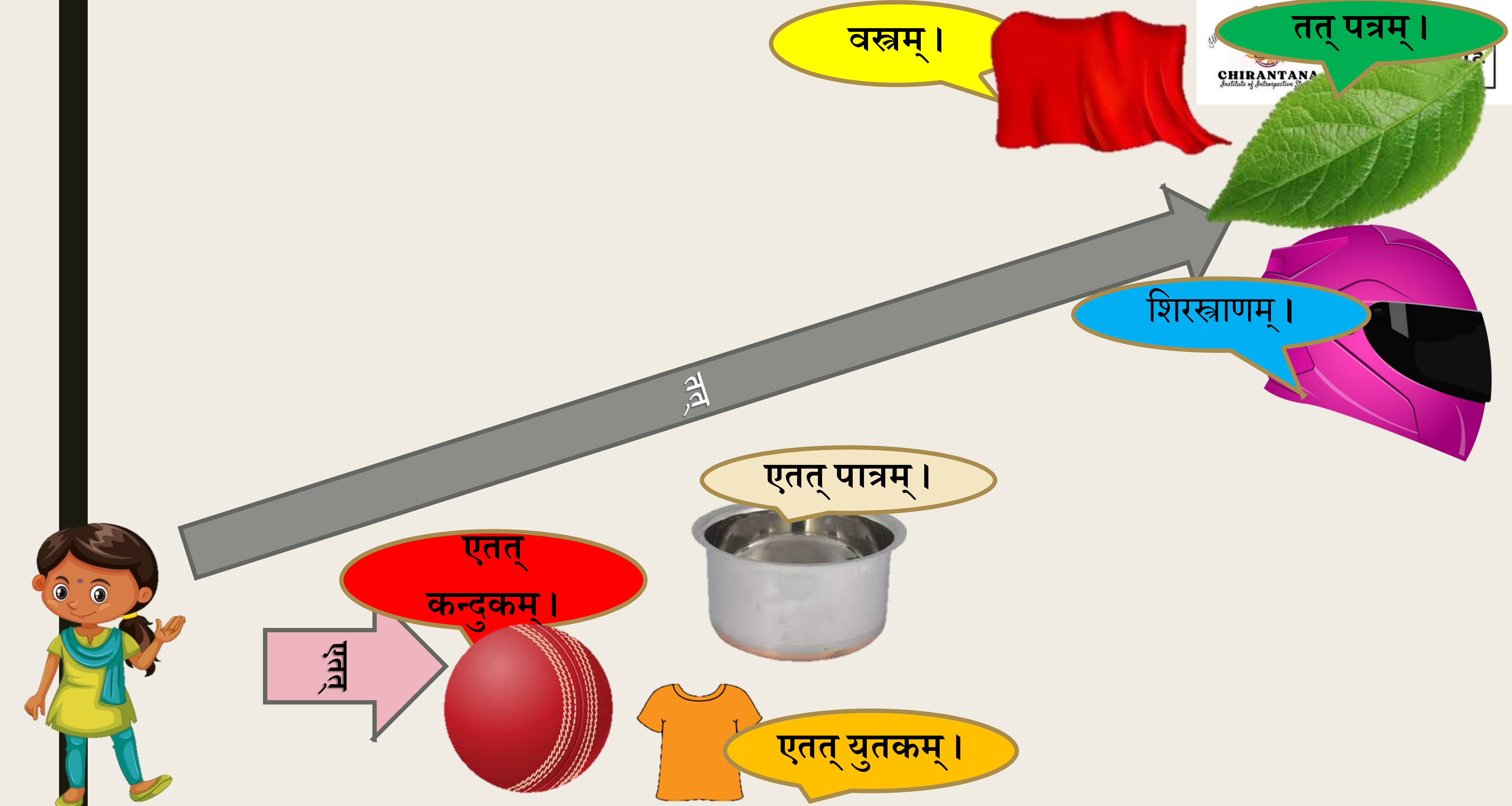

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

बालकः

बालकाः

वृक्षः

वृक्षाः

सुधाकण्डः

सुधाकण्डाः

स्यूतः

स्यूताः

he PPTs use numerous images and videos from the internet for re erence. Their copyrights belo

माला → माला:

शाटिका → शाटिका:

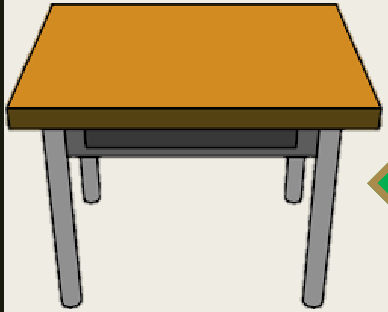

उत्पीटिका → उत्पीटिका:

जवनिका → जवनिका:

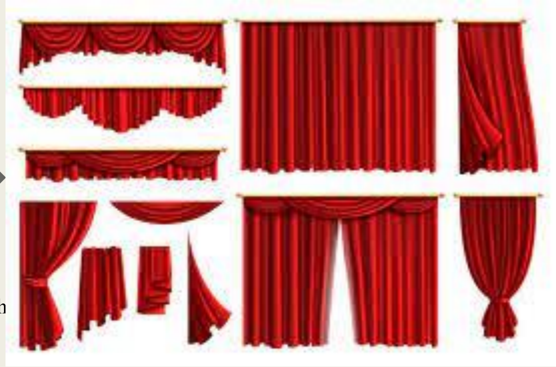

The PPTs use numerous images and videos from the internet for referen… Their copyrigh

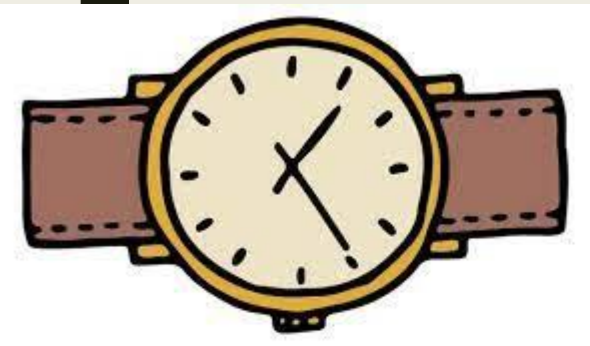

घटी

घट्यः

अङ्गुली

अङ्गुल्यः

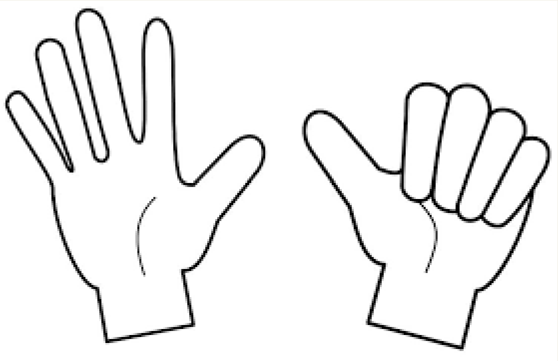

कर्तरी

कर्तर्यः

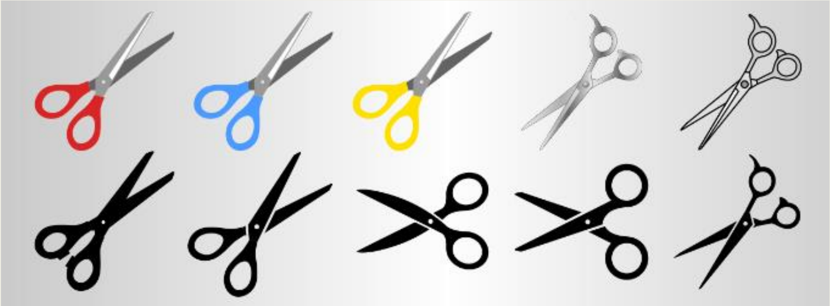

कूपी

कूप्यः

he PPTs use numerous images and videos from the internet for r erence. Their cop rs/creators.

कन्दुकम्

कन्दुकानि

पात्रम्

पात्राणि

युतकम्

युतकानि

पत्रम्

पत्राणि

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights

सः कः ? | ते के ?

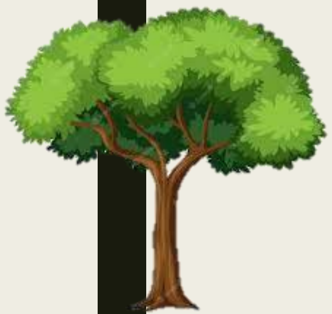

सः कः ? | ते के ?

सः कः ? | ते के ?

सः कः ? | ते के ?

The Ts use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

सा का ? | ताः काः ?

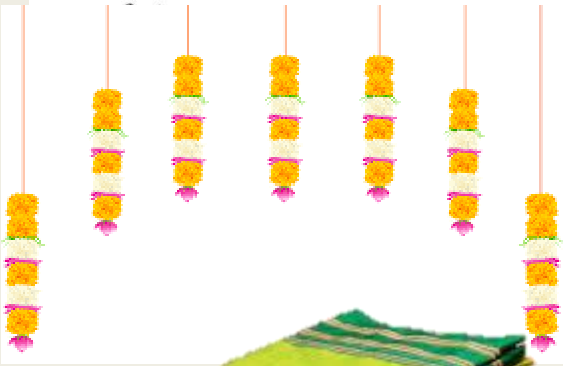

सा का ? | ताः काः ?

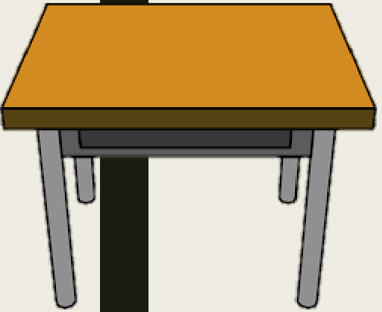

सा का ? | ताः काः ?

सा का ? | ताः काः ?

The [illegible]Ts use numerous images and videos from the internet for referen[illegible] Their copyrights belong to their respective owners/creators.

CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies

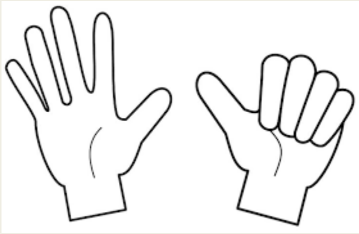

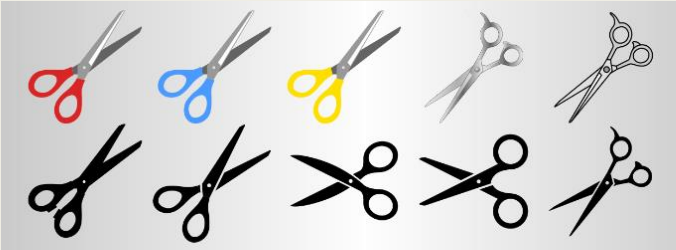

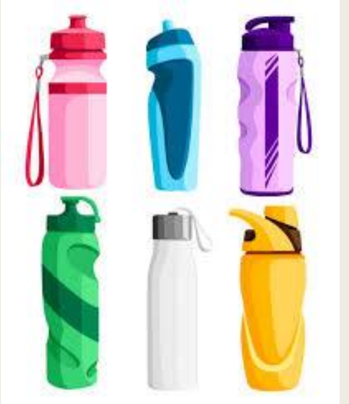

सा का ? | ता: का:?

सा का ? | ता: का:?

सा का ? | ता: का:?

सा का ? | ता: का:?

The …Ts use numerous images and videos from the internet for r…erence. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

तत् किम्? तानि कानि?

तत् किम्? तानि कानि?

तत् किम्? तानि कानि?

तत् किम्? तानि कानि?

CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies

These PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

RANTANA
of Introspective Studies
Sadyojata
Your health is your asset

एषः कः?

एते के?

एषः कः?

एते के?

एषः कः?

एते के?

एषः कः?

एते के?

he PPTs use numerous images and videos from the internet for r rence. Their co creators.

IRANTANA

Sadyojata
Your health is your asset

एषा का?

एताः काः?

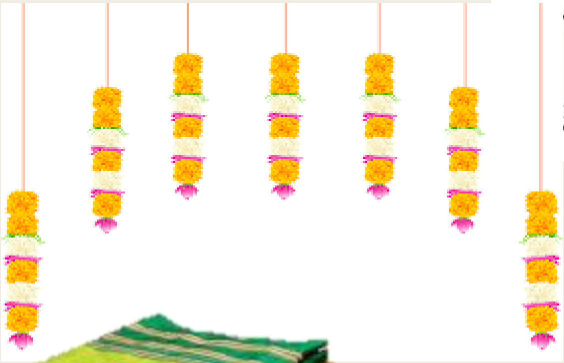

एषा का?

एताः काः?

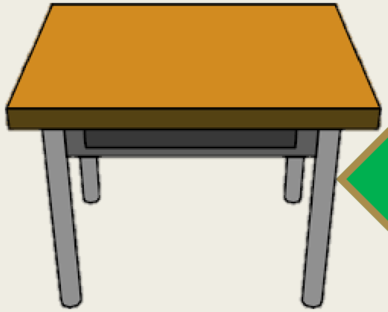

एषा का?

एताः काः?

एषा का?

एताः काः?

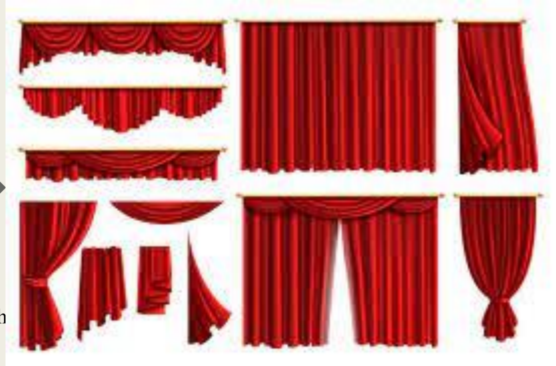

The PPTs use numerous images and videos from the internet for referen . Their copyrigh

Illuminating Roads to Introspection
CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies

Sadyojata
Your health is your asset

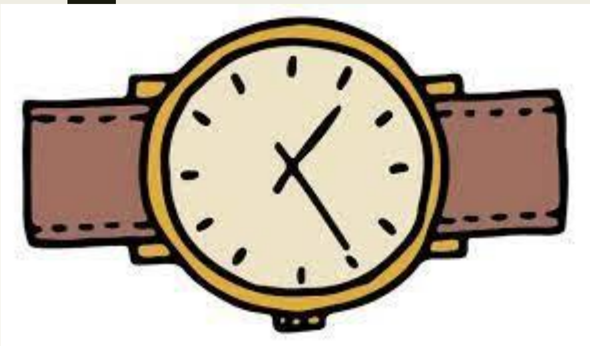

एषा का?

एताः काः?

एषा का?

एताः काः?

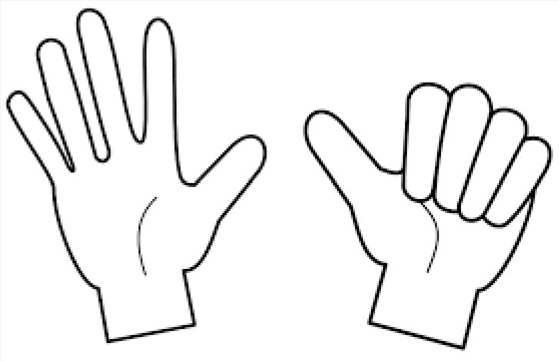

एषा का?

एताः काः?

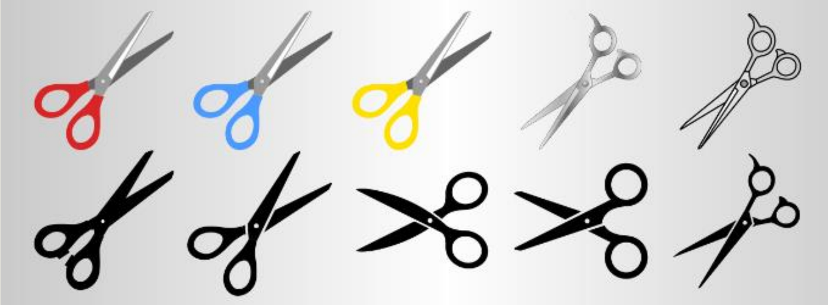

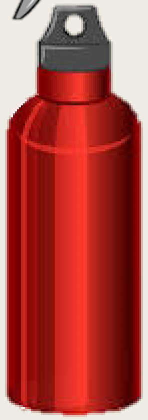

एषा का?

एताः काः?

he PPTs use numerous images and videos from the internet for referen Their copyrigh ators.

एतत् किम्?

एतानि कानि?

एतत् किम्?

एतानि कानि?

एतत् किम्?

एतानि कानि?

एतत् किम्?

एतानि कानि?

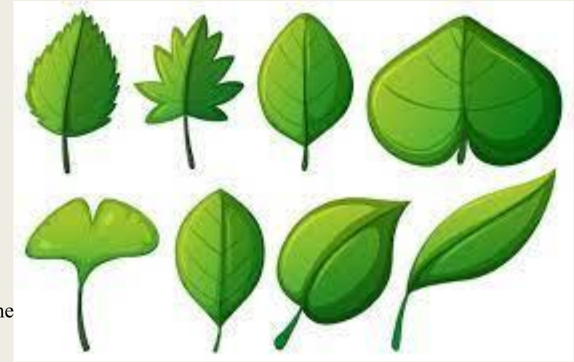

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their cop ights belong to the

एतं श्लोकं पठत -

विद्यात् स्वाभाविकं षण्णां धातूनां यत् स्वलक्षणम् ।
संयोगे च वियोगे च तेषां कर्मैव कारणम् ।।
(च.सू. ११/१२)

पदच्छेदः

विद्यात्, स्वाभाविकम्, षण्णाम्, धातूनाम्, यत्, स्वलक्षणम्, संयोगे, च, वियोगे, च, तेषाम्, कर्म, एव, कारणम् ।

अन्वयः

षण्णां धातूनां यत् स्वलक्षणं (तत्) स्वाभाविकं विद्यात्, (परन्तु) तेषां संयोगे वियोगे च कर्म (जन्मान्तरकृतम्) एव कारणं भवति ।

तात्पर्यम्

षण्णां धातूनां (पृथिवी, जलं, तेजः, वायुः, आकाशः, आत्मा) यत् स्वलक्षणम् अस्ति तदेव स्वाभाविकम् इति मन्येत । परन्तु तेषां संयोगे (गर्भोत्पत्ति-आदिषु) वियोगे (मरणादिषु) च जन्मान्तरकृतं कर्म एव कारणं भवति ।

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

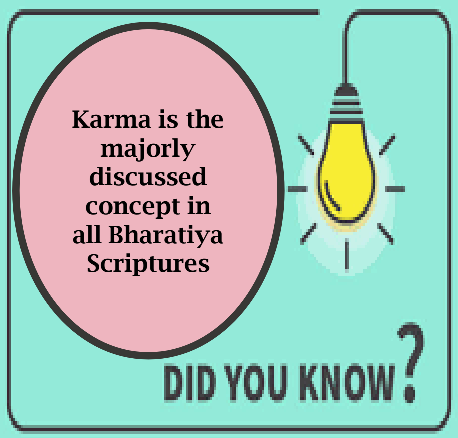

शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः।
गृहीत्वैतानि संयाति वायुर्गन्धानिवाशयात्।।
(भगवद्गीता 15.9)

Illuminating Roads to Introspection
CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies
Sadyojata
Your health is your asset

श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च ।
अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते।।
(भगवद्गीता 15.10)

यथा धेनुसहस्रेषु वत्सो गच्छति मातरम् ।
तथा यच्च कृतं कर्म कर्तारमनुगच्छति ॥ (चाणक्यनीतिः १३-१५)

येन येन शरीरेण यद्यत्कर्म करोति यः।
तेन तेन शरीरेण तत्तत्फलमुपाश्नुते।। महा. आरण्यक - ५
यस्यां यस्यामवस्थायां यत्करोति शुभाशुभम्।
तस्यां तस्यामवस्थायां भुङ्क्ते जन्मनि जन्मनि।। महा. आरण्यक - ६

शयानं चानुशेते हि तिष्ठन्तं चानुतिष्ठति ।
अनुधावति धावन्तं कर्म पूर्वकृतं नरम् ॥
विधुरनीतिः - २.३२

Illuminating Roads to Introspection
CHIRANTANA
Institute of Introspective Studies
Sadyojata
Your health is your asset

उदाहरणस्य आधारेण रिक्तस्थानं पूरयत ।

Frame the questions with के/काः/कानि as shown in the example

1. ते बालकाः । <u>ते के ?</u> 2. एताः बालिकाः । <u>एताः काः ?</u> 3. तानि वाहनानि । <u>तानि कानि ?</u>

1. ते वैद्याः ।	6. ते पुरुषाः ।
2. एताः वैद्याः ।	7. एते वृक्षाः ।
3. ताः देवताः ।	8. एताः मरीचिकाः ।
4. तानि औषधानि ।	9. एतानि चूर्णानि ।
5. एतत् कमलानि ।	10. ताः ताराः ।

संयोजयत । Match the following -

1. एषा	a. स्त्रीलिङ्ग-बहुवचनम्
2. ताः	b. तरुणः ।
3. ते	c. पुँल्लिङ्ग-एकवचनम्
4. एषः	d. देवता ।
5. सः	e. सुधाकण्डाः ।

ce. Their copyrights belong to their respective owners/creators.

मञ्जूषातः क्रमशः पदानि चित्वा यथोदाहरणं वाक्यानि लिखत –

[चिकित्सालयः, कूपी, मस्तकम्, दन्तः, वाटिका, कर्णः, नखम्, तारा, राष्ट्रम्, भाषा, गृहम्, लेखनी, उपनेत्रम्, खाद्यम्, रसना, वेणी, नासिका, पुस्तकम्, दिनचर्या, नयनम्, महिला, वस्त्रम्, हस्तः, औषधम्, लोपामुद्रा, पर्वतः मुखम्, पिपीलिका, फलम्, कर्तरी, शिक्षकः]

- सः कः ? सः बालकः । ते के ? ते बालकाः ।

  एषः कः ? एषः बालकः । एते के ? एते बालकाः ।

- सा का ? सा बालिका । ताः काः ? ताः बालिकाः ।

  एषा का ? एषा बालिका ? एताः काः ? एताः बालिकाः ।

- सा का ? सा बालिका । ताः काः ? ताः बालिकाः ।

  एषा का ? एषा बालिका ? एताः काः ? एताः बालिकाः ।

- तत् किम् ? तत् पुष्पम् । तानि कानि ? तानि पुष्पाणि ।

  एतत् किम् ? एतत् पुष्पम् । एतानि कानि ? एतानि पुष्पाणि ।

Frame questions as shown in the examples using the words given in the brackets. Make sure to pay attention to the gender of the 'word'.

The PPTs use numerous images and videos from the internet for reference. Their copyrights belong to their respective owners/creators.